Kuzava, I.B., & Mykolayuk, Y.M. (2022). Participation of specialists of the inclusive resource center in the activities of the team of psychological and pedagogical support in the educational institution. *The First Special Humanitarian Issue of Ukrainian Scientists. European Scientific e-Journal*, *2* (17), 54-59. Ostrava: Tuculart Edition. (in Ukrainian)
Кузава, І.Б. і Миколаюк, Ю.М. (2022). Участь фахівців інклюзивно-ресурсного центру у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти. *The First Special Humanitarian Issue of Ukrainian Scientists. European Scientific e-Journal*, *2* (17), 54-59. Ostrava: Tuculart Edition.

DOI: 10.47451/ped2022-03-02

The paper will be published in Crossref, ICI Copernicus, J-Gate, ISI, Academic Resource Index ResearchBib, Internet Archive, Google Scholar, eLibrary, Ukrainian National Library databases.

Iryna B. Kuzava, Doctor of Science in Pedagogics, Professor, Member of the Ukrainian Association of Correctional Teachers, Head of Department. Department of Special and Inclusive Education, Faculty of Pedagogical Education and Social Work, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine.
Yuliya M. Mykolayuk, Undergraduate, Specialty of Special Education, Faculty of Pedagogical Education and Social Work, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine.

Participation of specialists of the inclusive resource center in the activities of the team of psychological and pedagogical support in the educational institution

Abstract: Today, the problem of psychological and pedagogical support of persons with special educational needs (SEN) is quite relevant and requires more scientific and practical improvement. The analysis of scientific study and publications show that the psychological and pedagogical support implementation takes place with the integrated and coordinated activities of specialists and parents of the child. The authors consider the problem of psychological and pedagogical support of persons with special educational needs. The activity of the psychological and pedagogical support team is described. It is noted which specialists should be in this team. The scientific study contains an issue about the role of the inclusive resource center in the implementation of inclusive education and focuses on the participation of specialists of the inclusive resource center in support teams. The authors conclude that the issue of the participation of specialists of the inclusive resource center in the team of psychological and pedagogical support is relevant and important, but insufficiently described in scientific publications, since it is an innovation for the organization of inclusive education.

Keywords: support, team of psychological and pedagogical support, inclusive resource center, comprehensive psychological and pedagogical assessment of personal development, individual development program, adaptation, modification.

Ірина Борисівна Кузава, доктор педагогічних наук, професор, член УАКП (Українська асоціація корекційних педагогів), завідувачка, Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти, Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна.
Юлія Миколаївна Миколаюк, магістрантка спеціальності 016 “Спеціальна освіта”, факультет педагогічної освіти та соціальної роботи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна.

Участь фахівців інклюзивно-ресурсного центру у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти

Анотація: На сьогодні проблема психолого-педагогічного супроводу осіб із особливими освітніми потребами (ООП) є досить актуальною і потребує більшого наукового та практичного вдосконалення. Аналіз наукових досліджень та публікацій свідчить, що здійснення психолого-педагогічного супроводу відбувається при комплексній та узгодженій діяльності фахівців та батьків дитини. У статті розглянуто проблему психолого-педагогічного супроводу осіб із особливими освітніми потребами. Описано діяльність команди психолого-педагогічного супроводу та наголошується на тому, які фахівці повинні бути в даній команді. Стаття містить в собі питання щодо ролі інклюзивно-ресурсного центру у впровадженні інклюзивної освіти та акцентує увагу на участі фахівців інклюзивно-ресурсного центру в командах супроводу. Автори роблять висновок що питання участі фахівців інклюзивно-ресурсного центру в команді психолого-педагогічного супроводу являється актуальним та важливим, проте недостатньо описаним в наукових виданнях, оскільки це є нововведенням для організації інклюзивного навчання.

Ключові слова: супровід, команда психолого-педагогічного супроводу, інклюзивно-ресурсний центр, комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку особи, індивідуальна програма розвитку, адаптація, модифікація.

Вступ

На сьогодні проблема психолого-педагогічного супроводу осіб із особливими освітніми потребами (ООП) є досить актуальною і потребує більшого наукового та практичного вдосконалення. Адже, як свідчить практика, діти з особливими освітніми потребами, навчаючись за інклюзивною формою навчання в закладі освіти, відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) про проходження комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи, потребують кваліфікованого психолого-педагогічного супроводу за участю педагогів, психологів, батьків, асистентів, а також фахівців ІРЦ. Усі учасники команди супроводу забезпечують якісне засвоєння навчальної програми та створюють усі необхідні умови ефективної соціалізації та адаптації дитини в закладі освіти.

Даною проблемою займаються та продовжують описувати у своїх працях такі українські науковці як: І.В. Гладченко, Г.О. Блеч, СВ. Трикоз, І.В. Сухіна, С.П. Миронова, Н.А. Ярмола, О.О. Набоченко, Е.А. Данілавічютє, В.М. Ільяна, О.В. Чеботарьова та ін.

Проте, питання участі фахівців інклюзивно-ресурсного центру в діяльності команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами в закладі освіти потребує детального теоретичного та практичного напрацювання, оскільки є новим та почало активно впроваджуватися в Україні лише на початку 2021/2022 навчального року.

Аналіз наукових досліджень та публікацій (*Миронова, 2016*; *Чеботарьова та ін., 2018*) свідчить, що здійснення психолого-педагогічного супроводу відбувається при комплексній та узгодженій діяльності фахівців та батьків дитини. Від злагодженої роботи

команди залежить результативність психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі освіти.

Виклад основного матеріалу

Варто зазначити, що значну роль у впровадженні інклюзивного навчання належить інклюзивно-ресурсним центрам – установам, одним з головних завдань яких є здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи та системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх труднощів.

Відповідно до чинного українського законодавства, на основі результатів проведеної комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи фахівцями ІРЦ формується висновок, у якому визначається наявність чи відсутність у особи особливих освітніх потреб та у разі їх наявності зазначається категорія (категорії), тип (типи) її особливих освітніх потреб (труднощів); визначається напрям, рівень та обсяг підтримки особи з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, у тому числі обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються особам з особливими освітніми потребами в закладах освіти (*Постанова Кабінету Міністрів № 765*).

Саме висновок ІРЦ та письмова заява одного з батьків або законних представників слугує підставою для створення інклюзивної групи чи класу в закладі освіти (*Постанова Кабінету Міністрів № 957*).

Варто зазначити, команда супроводу дитини з ООП – це фахівці, які забезпечують реалізацію навчальної програми і спеціальних послуг, до складу якої в закладі освіти входять постійні учасники – директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), асистент вчителя, вчителі-предметники, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог та батьки або законні представники дитини з ООП.

До залучених фахівців належать: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, фахівці системи соціального захисту населення та служби у справах дітей (*Наказ Міністерства освіти і науки України № 609*).

Взаємодія фахівців ґрунтується на принципах індивідуального підходу до дитини, комплексності, неперервності супроводу, системності та узгодженості роботи (*Колупаєва, та ін., 2012*).

Команда психолого-педагогічного супроводу формується для кожної дитини з особливими освітніми потребами, яка навчається у закладі освіти. Основними завданнями команди супроводу є збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання індивідуальної програми розвитку; визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти та ІРЦ, забезпечення надання цих послуг; а також розроблення ІПР для кожної дитини з ООП та моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини (*Наказ Міністерства освіти і науки України № 609*; *Миронова, 2016*).

Згідно Закону України «Про освіту», саме індивідуальна програма розвитку являється документом, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми

потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини (*Закон України «Про освіту»*).

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) розробляється спільно командою психолого-педагогічного супроводу, в тому числі й батьків дитини, і містить в собі загальну інформацію про дитину; про її наявний рівень знань і вмінь, сильні якості та труднощі; інформацію про спеціальні та додаткові освітні послуги. В індивідуальній програмі розвитку фіксується розклад занять з відповідними фахівцями (вчителем-дефектологом, логопедом, фізіотерапевтом, психологом та іншими спеціалістами), вказується кількість і тривалість таких занять з дитиною.

Робота команди при складанні ІПР передбачає певну послідовність:

1) до початку першої зустрічі керівник закладу збирає та вивчає результати оцінки розвитку дитини, зустрічається з окремими педагогами, фахівцями з метою складання переліку питань, що будуть обговорюватися на першій зустрічі;
2) керівник закладу освіти призначає час і місце проведення зустрічі, максимально зручні для всіх членів команди;
3) керівник закладу освіти проводить першу робочу зустріч з розробки ІПР;
4) важливо спільно вибрати керівника команди, він в подальшому плануватиме і призначатиме засідання, визначатиме місце зборів, сповіщатиме всіх учасників тощо;
5) призначається зустріч з батьками, щоб представити та обговорити результати оцінки, рекомендації, запросити до процесу складання ІПР.

Варто зазначити, що при складанні індивідуальної програми розвитку необхідно проаналізувати, які адаптації та модифікації слід розробити для облаштування середовища, застосування належних навчальних методів, матеріалів, обладнання, урахування сенсорних та інших потреб дитини.

Модифікація – трансформує характер подачі матеріалу шляхом зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання. Наприклад, скорочення змісту навчального матеріалу; модифікація навчального плану або цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини, корекція завдань, визначення змісту, який необхідно засвоїти (*Миронова, 2016*).

Адаптація – змінює характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність навчального завдання. Зокрема, можуть використовуватись такі *види адаптації*:

- пристосування середовища (збільшення інтенсивності освітлення в класних кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в класі, де навчається туговуха дитина, забезпечення її слуховим апаратом; створення відокремленого блоку в приміщенні школи для учнів початкової ланки);
- адаптація навчальних підходів (використання навчальних завдань різного рівня складності; збільшення часу на виконання, зміна темпу занять,чергування видів діяльності);
- - адаптація матеріалів (адаптація навчальних посібників, наочних та інших матеріалів; використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, картки-підказки, тощо) (*Миронова, 2016*; *Прохоренко та ін., 2021*).

Індивідуальна програма розвитку розробляється на один рік. Двічі на рік (за потребою частіше) переглядається з метою її коригування.

Команда супроводу зустрічається щонайменше тричі на рік (у вересні, грудні та травні-червні) для засідань, маючи можливість обирати, в якій формі проводити свої зустрічі. Ініціювати зустрічі може будь-який член команди (*Наказ Міністерства освіти і науки України № 609*).

Під час зустрічей відбувається обговорення та аналіз результатів навчання дитини, ухвалюються рішення щодо індивідуальної програми розвитку дитини, можливої її корекції тощо. Команда також вирішує питання запровадження індивідуального розкладу відвідування класу дитиною з ООП та інші питання, від яких залежить створення належних умов для інтеграції дитини в освітнє середовище. Водночас учасники команди супроводу працюють із дитиною впродовж року, допомагають опановувати програму, проводять корекційні заняття тощо (*Наказ Міністерства освіти і науки України № 609*).

Якщо звернутися до Положення про ІРЦ від 21 липня 2021 р. № 765 (зі змінами), можна побачити, що саме ним передбачено «забезпечення участі педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру в діяльності команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами; надання рекомендацій закладам освіти щодо розроблення індивідуальної програми розвитку особи» (*Постанова Кабінету Міністрів № 765*).

Аналізуючи діяльність інклюзивно-ресурсного центру в цілому та участь фахівців центру в командах супроводу, фахівці інклюзивно-ресурсного центру, перш за все, надають консультативну допомогу команді супроводу з питань організації інклюзивного навчання, відповідно до визначених освітніх потреб.

Відповідно до чинного законодавства, фахівці ІРЦ ознайомлюють учасників команди супроводу з особливими освітніми труднощами дитини та спільно з учасниками супроводу визначають рівень підтримки (2-5 рівень, 1 рівень заклад освіти визначає самостійно) (*Постанова Кабінету Міністрів № 957*; *Прохоренко та ін., 2021*).

Також, фахівці інклюзивно-ресурсного центру надають додаткові дані про дитину за підсумками комплексної оцінки; беруть безпосередню участь в розробленні, впровадженні й моніторингу індивідуальної програми розвитку (ІПР). Здійснюють поточний (за потребою) й кінцевий (двічі на рік) моніторинг розвитку дитини за запитом команди супроводу з метою визначення динаміки розвитку дитини та необхідності коригування напрямів, умов, змісту надання освітніх послуг, відповідно до ІПР (*Ткачук, 2021*).

Одним із головних завдань фахівців ІРЦ як членів команд супроводу є консультування педагогів та інших учасників команди щодо здійснення відповідних адаптацій і модифікацій начальних програм в освітньому процесі.

На нашу думку, дана проблема потребує більш детального опису щодо діяльності Інклюзивно-ресурсного центру, особливо стосовно визначення категорій (типів) особливих освітніх труднощів та рівнів підтримки в закладах дошкільної освіти.

Також, всі учасники команд психолого-педагогічного супроводу, особливо асистенти вчителів, потребують методичних та практичних розробок стосовно своєї діяльності.

Потребує більш детальнішого опису та дослідження і питання розроблення ІПР, внесення її в інформаційну систему управління освітою (ІСУО).

Як свідчить практика та нашу думку, питання адаптації та модифікації навчальних програм є недостатньо розкритим та описаним в наукових дослідженнях, а заклади освіти мають низку питань та труднощів стосовно їх визначення та написання в індивідуальній програмі розвитку особи.

Висновок

Отже, питання участі фахівців інклюзивно-ресурсного центру в команді психолого-педагогічного супроводу являється актуальним та важливим, проте недостатньо описаним в наукових виданнях, оскільки це є нововведенням для організації інклюзивного навчання.

Список джерел інформації

Закон України «Про освіту». Отримано 5 березня 2022 года за http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

Колупаєва, А.А., Данілавічютє, Е.А., і Литовченко, С.В. (2012). *Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник.* Серія «Інклюзивна освіта». Київ: Видавнича група «А.С.К.».

Миронова, С.П. (2016). *Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». Отримано 1 березня 2022 года за https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti

Постанова Кабінету Міністрів № 765 (зі змінами) від 21 липня 2021 р. «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». Отримано 4 березня 2022 года за https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text

Постанова Кабінету Міністрів № 957 від 15 вересня 2021 р. «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». Отримано 10 березня 2022 года за https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text

Прохоренко, Л.І. та ін. (укладачі) (2021). *Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ооп та рівнів підтримки в освітньому процесі.* Київ: Національна академія педагогічних наук України, Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка.

Ткачук, О. (2021). Матеріали вебінару «Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу особи з ООП у ЗЗСО на рівні базової середньої освіти». Отримано 8

березня 2022 года за https://naurok.com.ua/webinar/diyalnist-komandi-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-osobi-z-oop-u-zzso-na-rivni-bazovo-seredno-osviti/learn

Чеботарьова, О.В., Блеч, Г.О., Гладченко, І.В., Трикоз, С.В., Сухіна, І.В. і Ярмола, Н.А. (2018). *Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник*. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України.